

EMPRENEM

MINERIA

✉ XAVIER GRAU

🕒 19/03/2017

La incerta glòria d'Iberpotash, l'imperi de la sal

L'activitat minera del Bages es fa a un quilòmetre sota terra, però es juga el seu futur als despatxos de la UE i als tribunals



A més de 900 metres de profunditat -6,25 vegades l'alçària de la Torre Agbar-, el minador grata la paret de la galeria per treure un mineral, **la potassa**, un producte que s'utilitza **bàsicament com a fertilitzant**. Però la potassa no surt sola. De cada tona del que s'extreu, aproximadament un terç és potassa i dos terços són sal. El que surt de la galeria es puja a la superfície en un *skip*, una mena de gran ascensor, i es trasllada en camió a les instal·lacions industrials, on se separa la potassa que **es ven a tot el món**. Part de la sal (1,4 milions de tones anuals, diu l'empresa) es ven a la indústria química o per desfer el gel de carreteres, però una altra part va a parar als runams, autèntiques muntanyes de sal.

Tot això ho fa Iberpotash, filial propietat al 100% de la companyia química israeliana ICL, a Súria i Sallent. L'empresa té la concessió per explotar les mines, però, a més de l'activitat mineroindustrial, **s'enfronta a diversos plets i procediments** -juntament amb l'administració estatal i la Generalitat- davant la Unió Europea i de diferents òrgans de la justícia espanyola.

Organitzacions ecologistes i veïnals, com Prousal o Montsalat, partits com la CUP i altres indústries salineres competidores **han obert diversos fronts contra l'activitat d'Iberpotash**. L'acusació principal és la de **salinitzar la conca dels rius Cardener i Llobregat**. L'empresa diu que no es poden atribuir els nivells de clorurs de la conca únicament a l'activitat de la companyia i argumenta que des del 1998, quan va crear-se Iberpotash, "els nivells de clorurs sempre s'han anat reduint". Fonts de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) asseguren que les concentracions de clorurs al Llobregat han baixat dels 500 mil·ligrams per litre a estar entre els 250 i els 300, una xifra "pròxima als objectius de qualitat", malgrat reconèixer que hi ha increments sobtats, bàsicament després d'intenses pluges o quan hi ha trencaments al col·lector de salmorres.

Però a l'altre plat de la balança hi ha **una empresa que dona feina directa a més de 1.200 persones** -més de 4.000 si se suma l'ocupació indirecta i induïda- i **té un impacte econòmic a la comarca del Bages d'uns 276 milions d'euros anuals**, segons un estudi de PwC, que la converteix en la primera indústria de la Catalunya Central. Segons els últims comptes auditats i dipositats al Registre Mercantil, Iberpotash va obtenir el 2015 un

benefici net de 39 milions d'euros (33 milions un any abans), amb unes vendes de 301 milions.

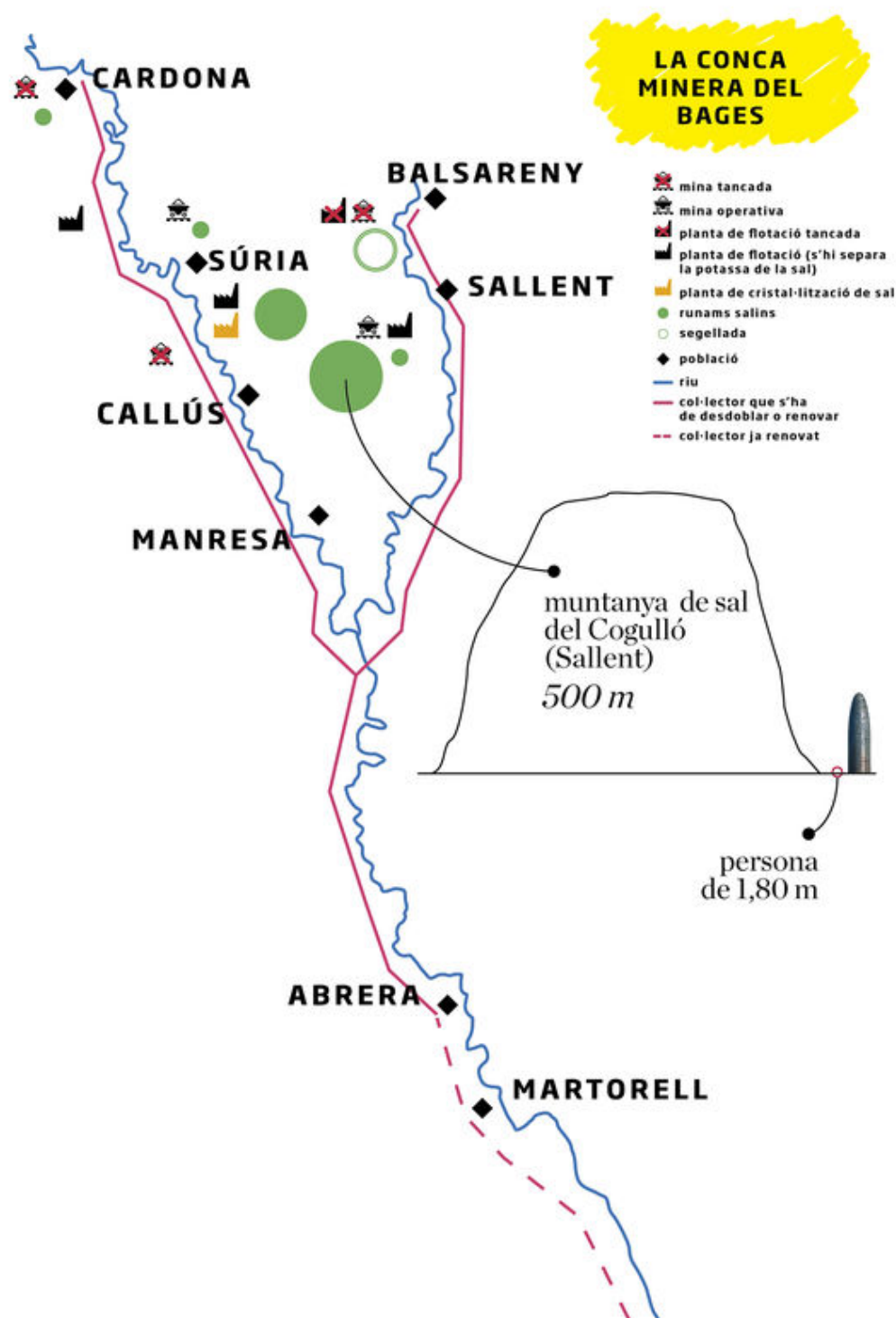
Malgrat els bons resultats, la companyia viu una revolució a la seva cúpula, amb dos canvis en menys de mig any en la figura de màxim executiu. L'octubre del 2016, **José Antonio Martínez Álamo**, *factotum* de la companyia durant anys, anunciava que deixava la presidència d'ICL Iberia i ICL Europe. I fa un mes s'anunciava que **Pablo de Lastres** deixaria de ser conseller delegat el 30 d'abril i seria substituït per **Pablo Alemán**, fins ara director d'operacions. Un canvi que no va sol, ja que també deixen Iberpotash **Joan Güell**, secretari del consell i assessor jurídic, i **Encarna Baras**, directora de sostenibilitat.

Iberpotash emmarca aquests relleus en els canvis a la multinacional, que va substituir el seu màxim executiu l'estiu passat. Aquests relleus han provocat neguit entre els treballadors i fins i tot al Govern, ja que coincideixen amb un moment clau. I és que, d'una banda, s'està tramitant el Pla Director Urbanístic de l'activitat minera del Bages, i de l'altra, la companyia està en ple procés de desenvolupament del denominat pla Phoenix.

EL PLA PHOENIX

L'explotació de les mines del Bages comença el 1918. El 1982 van passar a mans públiques, a l'antic INI, fins que el 1998 es van privatitzar. ICL, el nou propietari, va presentar el 2011 el pla Phoenix, que preveia més de 400 milions d'inversió, dels quals ja se n'han invertit uns 290. Bàsicament, el pla consisteix a concentrar la producció a Súria, dotar-se d'unes noves instal·lacions portuàries per embarcar la potassa i la sal i obrir plantes de sal vacuum (sal d'alta qualitat). Però la rendibilitat passaria per produir un mínim d'un milió de tones de potassa anuals, i per fer-ho només a Súria **la companyia està obrint una rampa d'accés a la mina, de cinc quilòmetres de llarg i que baixa fins a 900 metres de profunditat.**

Aquesta obra clau havia d'estar acabada l'any passat, però durant la construcció van sorgir problemes. Alguns de físics, com una veta d'aigua, i d'altres de jurídics, com els litigis pels permisos. **Dels 5.000 metres ja se n'han construït 3.440.** L'empresa posa ara com a data probable d'obertura de la rampa el 2018, un retard que inquieta els treballadors de Sallent, que havien d'anar a Súria. El pla preveia tancar la mina i les instal·lacions de Sallent quan estigués feta la rampa, cosa que es retarda ara fins al 2019 o 2020. "Hem demanat a l'empresa que assegurí l'activitat a Sallent fins aleshores", diu **Rubén Noe**, del comitè d'empresa. Els treballadors han mantingut els últims dies contactes amb el Govern i els grups parlamentaris per expressar aquest neguit. "Ens preocupa la situació, tenim molts dubtes", explica aquest representant sindical, que a més reconeix que el canvi de direcció a Iberpotash ha alentit la interlocució. Fonts del Govern confirmen aquest punt. Noe assegura que el pla Phoenix "va amb un retard enorme" i, malgrat que no ho vincula directament amb el canvi de direcció, fa una observació: "Dels que hi havia quan es va presentar el pla, no en queda ni un".



Comarca minera / Idoia Vallverdú

ELS RUNAMS SALINS

Un segle d'exploració de les mines ha provocat un problema mediambiental: els runams salins. No tota la sal que surt amb la potassa es pot comercialitzar i durant anys s'ha anat acumulant en autèntiques muntanyes de sal. La més gran és la del Cogulló, a Sallent, on es calcula que hi ha **45 milions de tones de sal i que fa uns 500 metres d'alçària**.

Grups ecologistes i plataformes locals **abanderaren la lluita contra aquest dipòsit salí perquè consideren que salinitza la conca del Llobregat**. Liderava el moviment l'advocat **Sebastià Estradé**, traspassat l'any passat, que va portar el cas fins a la Comissió Europea. I una sentència penal de Manresa, ratificada per l'Audiència i ja ferma, decretava la supressió del runam. A més, l'execució de la resolució posava una data: el 30 de juny d'aquest any han de finalitzar els abocaments. El dilema és com deixar de portar sal al runam sense aturar la producció a Sallent, on es generen unes 7.500 tones de sal diàries.

L'empresa va reunir-se dijous amb els **representants dels treballadors per calmar-los i transmetre'ls que s'estan buscant solucions**. També estudia alternatives amb el Govern. Evacuar la sal fins a Abrera no sembla factible, ja que caldria fer una planta en aquesta localitat per abocar-la al col·lector de salmorres, i suposaria posar un camió a la ja col·lapsada C-55 cada tres minuts.

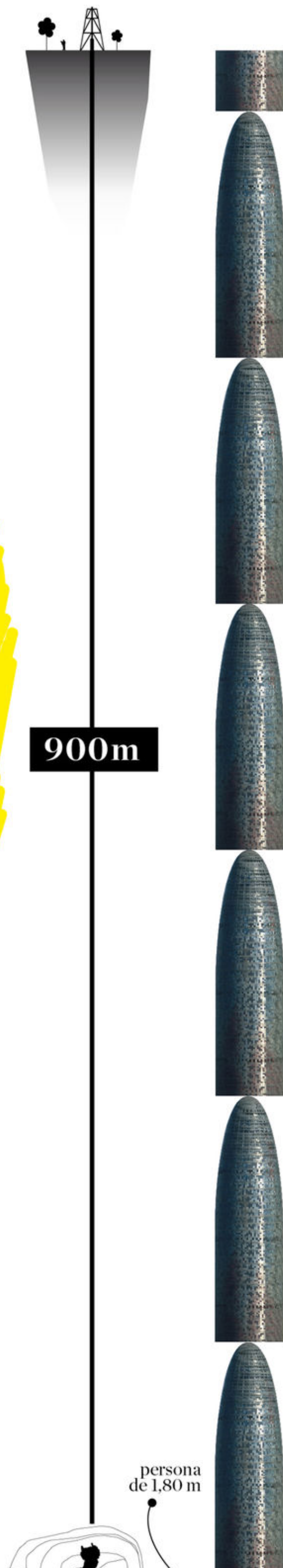
Així, la solució passarà per una combinació d'accions diferents, indiquen fonts d'ICL. Iberpotash no creu que pugui tancar Sallent abans d'hora, perquè **necessita produir un milió de tones anuals per mantenir la rendibilitat** i fer front a les inversions del pla Phoenix en un moment en què el preu de la potassa va a la baixa: està al voltant dels 200 euros la tona, mentre que el 2012 estava a 377 euros i el 2009 a 689. La producció actual a Síria és de 475.000 tones anuals, segons CCOO, que tem, després de la reunió amb els representants de la direcció, que l'empresa entri en pèrdues, una situació que segons els sindicats es repetirà fins que acabi l'ampliació de Síria. El sindicat critica "l'opacitat" de la direcció a l'hora d'exposar les solucions.

Un element clau per resoldre el problema és el **Pla de Desenvolupament Urbanístic de la zona minera del Bages**. Amb una **segona planta de sal vacuum** -la primera, a Síria, ja funciona en període de proves- i un nou col·lector de salmorres fins a Abrera (una infraestructura llargament esperada i que depèn de l'Agència Catalana de l'Aigua), l'abocament de sal seria zero. L'actual col·lector està renovat des d'Abrera fins al mar, però la part alta està obsoleta i en cal un de nou o bé refer l'actual per augmentar la capacitat i evitar els cada cop més freqüents trencaments. Fonts de l'ACA asseguren que **amb el nou col·lector es podrien restaurar els runams en menys de 50 anys**. Aquest col·lector, segons l'ACA, l'haurien de finançar la mateixa Agència i les empreses que se'n puguin beneficiar, i la seva explotació la pagarien les empreses beneficiàries segons l'ús

LA
PROFUNDITAT
MÀXIMA
DE LA MINA
DE SÚRIA ÉS
6,25 VEGADES
L'ALÇÀRIA DE
LA TORRE
AGBAR

900m

persona
de 1,80 m





que en facin. L'obra estava planificada per al període 2016-2021, amb una inversió prevista per als pròxims cinc anys de 23,5 milions.

900 metres de profunditat / Idoia Vallverdú

Per primer cop, el 2016 la matriu ICL Ltd. ha fet una provisió important, de 48 milions d'euros, per a la restauració dels runams. "Ben gastats, poden donar per a molt", explica **Jordi Badia**, de Montsalat. Badia també veu "correcte" l'esforç per fer sal vacuum però matisa que **la seva sortida "va lligada a condicions de mercat que l'empresa no controla"**. Per vendre aquesta sal, bàsicament a la indústria química, Iberpotash va signar un acord de comercialització amb la multinacional holandesa Akzo per fer una societat conjunta, de la qual té la majoria Akzo.

Però encara que en un futur s'aconsegueixi arribar a la fita del residu zero, els runams actuals s'hauran de restaurar. La companyia creu que **necessita uns 50 anys per restaurar el Cogulló**. Fins aleshores, cal que no hi hagi filtracions. Badia proposa "impermeabilitzar tota la superfície del runam", com es va fer a Vilafruns (Bages), amb làmines de polietilè. Badia proposa injectar compostos de poliuretà al Cogulló. "Té un cost assumible, no desorbitat", afirma, i això permetria evitar fins a un 90% les filtracions.

LA UE, PENDENT

La Unió Europea pot tenir un paper decisiu en la solució final. La Comissió té oberts dos procediments que poden acabar al Tribunal de Justícia de la Unió Europea. El primer litigi és clau, ja que pot aclarir si la sal és un residu miner -i no un recurs-, si hi ha salinització de l'aquífer imputable a l'empresa i, sobretot, **si s'ha d'aplicar el principi de qui contamina paga, cosa que faria recaure sobre l'empresa el cost de desalinització i restauració, indiquen fonts coneixedores del procediment**. L'altre cas a Europa, que va amb més retard, analitza possibles ajuts il·legals per assumir el cost que va suposar per a la Generalitat segellar el runam de Vilafruns.

Que l'empresa corri amb tots els costos és el que demanen de manera insistent la competència salinera (en el seu dia va denunciar sense èxit Iberpotash a l'antiga Comissió Nacional de la Competència) i la CUP, que ha acusat el Govern de permetre a l'empresa actuar amb "impunitat" i **ha arribat a plantejar-ne la nacionalització per part de la Generalitat**, perquè és un negoci que podria donar guanys "sense tenir un cost per al medi ambient".

LA BATALLA JUDICIAL

A banda dels procediments a la UE i la sentència penal, la batalla judicial d'Iberpotash té altres fronts. El 2015 el Tribunal Suprem **ratificava l'anul·lació de l'autorització ambiental que la Generalitat havia donat a la mina de Sallent el 2008**, en època del tripartit, quan Medi Ambient depenia d'ICV. El contenciós, impulsat per l'advocat Climent Fernández en nom de l'Associació de Veïns Sant Antoni del Barri de la Rampinya de Sallent, va deixar en fals l'explotació al municipi. L'empresa recorda que el que pretén és fer un "tancament endreçat" de Sallent.

Però aquest no és l'únic front obert. També hi ha **dues querelles en instrucció als jutjats de Manresa**, una d'elles contra l'equip de govern de l'Ajuntament de Súria, per diversos aspectes relacionats amb les llicències per construir la rampa de la mina. L'altra, impulsada per la CUP, **denuncia un cas de presumpta prevaricació mediambiental** contra tres ex alts càrrecs de la Generalitat i dos directius de l'empresa. L'atestat dels Mossos, al qual ha tingut accés l'ARA, no és conclouent, però constata un augment de conductivitat a les aigües -que podria significar salinització- i es pregunta amb quina autorització ambiental actua ara l'empresa, després de l'anul·lació pel Suprem, o per què va assumir inversions milionàries la Generalitat per corregir afectacions mediambientals provocades per l'empresa. És als jutjats, doncs, més que a 900 metres sota terra, on es decidirà el futur d'Iberpotash.